

Усвідомлення життєвих подій абітурієнтами ВНЗ (на прикладі вступу до університету) [Електронний ресурс] / О. Д. Кресан // Актуальні проблеми в системі освіти : зб. наук. праць матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 25 травня 2016 р.

УДК 159.923.2:057.875

Ольга Кресан

м.Ніжин

УСВІДОМЛЕННЯ ЖИТТЄВИХ ПОДІЙ АБИТУРІЄНТАМИ ВНЗ (НА ПРИКЛАДІ ВСТУПУ ДО УНІВЕРСИТЕТУ)

Стаття присвячена вивченню проблеми усвідомлення життєвої події вступу до університету абітурієнтами вищих навчальних закладів. Показано, що для юнаків вступ до університету становить важливу життєву подію, яка потребує відображення у текстах та життєвих історіях. Проведене емпіричне дослідження, в якому доведено, що усвідомлення вступу до університету відбувається через аналіз даної події в текстах, через рефлексію та пошук смислу даної події.

Ключова слова: життєва подія, усвідомлення, контент-аналіз, юнацький вік, професійне та особистісне самовизначення.

The article is devoted to the analysis of the problem of applicants' realization of the life event of entering university. It is shown that entering university is an important life event for young people, and it needs to be described in texts and life stories. The empirical research of this problem was carried out which proves that realization of the life event of entering university occurs through reflection and searching for the sense of this event.

Key words: life event, realization, content-analysis.youth, professional and personal identification.

Юнацький вік – це період постановки цілей на майбутнє, побудови життєвих планів та завдань. З точки зору ряду дослідників (Д.А. Леонт'єв,

І.С.Кон, М.С.Пряжников та ін.) саме в юнацькому віці відбувається особистісне самовизначення, що виявляється у виборі тих подій, які стануть для неї життєвими і визначальними (вибір професії, рішення щодо влаштування на роботу чи навчання, зміна місця проживання тощо). Особливою життєвою подією, яка набуває особливої значущості для юнака, є вибір професії та визначення місця майбутнього навчання. Від того, який вуз, спеціальність, напрямок обере майбутній абітурієнт, залежить не лише професійна діяльність юнака, а часто і подальша доля.

Усвідомлення вступу до університету як життєвої події дозволить абітурієнтам більш відповідально і серйозно підійти до професійного вибору та особистісного самовизначення, уникнути помилок і прийняти правильне рішення.

Тому *метою* даної статті є вивчення особливостей усвідомлення абітурієнтами вступу до університету як життєвої події та пошук шляхів для підвищення в абітурієнтів усвідомленого ставлення до свого професійного вибору.

Дослідженням професійного вибору та самовизначення особистості займалися Д. А. Леонт'єв, О. В. Скрипченко, І. Д. Бех, М. Р. Гінзбург, О. В. Шебанова та ін. Подієвий склад життєвого шляху особистості в цей період вивчається вченими особливо уважно, оскільки життєві події в юнацькому віці часто мають суттєвий вплив на все подальше життя особистості [3]. За даними дослідників М.В.Гамезо, Е.А.Петроваої, Л.М. Орлової та ін. у даному віці формується авторство свого способу життя, відбуваються найбільш значимі для особистості події [1]. Тому професійний вибір, особистісне самовизначення і вступ до університету як один із його аспектів мають привертати особливу увагу як викладачів, батьків, так і психологів, які можуть допомогти юнакам у процесі даного самовизначення (О.Ф.Бондаренко, В.В.Рибалка, С.Д.Максименко, М.С.Пряжников та ін.).

Вступ до університету становить собою значну життєву подію для абітурієнта, і дана подія зберігає своє значення для особистості протягом усього

юнацького періоду, а часто і протягом усього життя. Як уже було вказано, це подія, що може бути пов'язана як із успішним самовизначенням, так і з проблемами, труднощами і помилками, про які юнаки можуть шкодувати. Для успішного самовизначення вибір професії та вступ до університету мають бути усвідомленими, для цього майбутні студенти мають усвідомлювати цей вчинок як життєву подію.

Життєві події у психології розглядається як вузлові моменти, переломні пункти життєвого шляху особистості, які складаються в історію життя людини і впливають на нього (С.Л.Рубінштейн, Б.Г.Ананьєв, Т.Б.Карцева). Явище події є широким поняттям, що вивчається в різних науках. З психологічної точки зору життєві події вивчаються як суб'єктивні явища, які відображаються у внутрішньому світі особистості, в її біографії, а також найважливіші з них відбиваються у Я-концепції, входять в історію життя, впливають на формування особистості, спричиняють до появи інші особистісні утворення (риси особистості, деякі аспекти самосвідомості та самооцінки, комунікативні властивості та ті, що виявляються в міжособистісних стосунках тощо). Від того, які саме події переживає особистість, як вона їх усвідомлює та оцінює, може залежати її успішність, психологічне здоров'я, а також перебіг майбутніх подій і прийняття майбутніх рішень [4].

Щоб дослідити усвідомлення абітурієнтами життєвих подій, зокрема вступу до університету, ми провели емпіричне дослідження, в якому вивчали зміст та особливості усвідомлення даної події. Усвідомлення подій ми досліджували в контексті мовної свідомості особистості (Л. С. Виготський, В. Ф. Петренко, О. Р. Лурія, П. Я. Гальперін та ін.), зокрема через вираження свого усвідомлення у мовленні й мовних формах, таких як тексти про життєву подію та життєві історії. Свідомість і процес усвідомлення у психології вивчається лише у контексті мови як основного компонента і джерела свідомості (В. Вундт, О. М. Леонт'єв, Л. С. Виготський, С. Л. Рубінштейн, Г. С. Костюк, З. Фрейд, А. Адлер, К. Роджерс та ін.).

Тому ми застосували метод вивчення продуктів діяльності особистості, зокрема написання текстів та життєвих історій про життєву подію. Усвідомлення життєвих подій вивчаються ретроспективно, тобто вже після того, як подія відбулася (А. Адлер, З. Фройд, Ф. Перлз, С. Даулінг та ін.), отже ми провели дане дослідження з абітурієнтами, які вже вступили в університет і просили їх пригадати подію вступу. У дослідженні взяли участь 65 студентів 1 і 2 курсів Ніжинського державного університету імені М. Гоголя. Для частини досліджуваних (30 осіб) подію ми визначили і попросили створити текст-оповідь про свій вступ до університету і ті почуття, які мали місце в цій події. Інша частина досліджуваних (35 осіб) обирали подію самостійно, вони могли обрати будь-яку подію для аналізу та оповіді. При цьому одразу зазначимо, що понад 52% з тих, хто обирали життєву подію для опису самостійно, обрали саме подію вибору вузу, власне вступу до університету, складання ЗНО, приїзд на навчання та інші події, пов'язані з їхнім професійним самовизначенням. Це свідчить про те, що вступ до університету є надзвичайно важливою життєвою подією для юнаків, причому не просто на момент самого вступу і складання екзаменів, а загалом для всього юнацького періоду, а також і для подальшого життя в цілому.

Тексти студентів про їхню подію ми аналізували за наступними показниками, які свідчать про усвідомлення життєвої події. Це детальний опис події, опис своїх почуттів, наявність висновків щодо події, що є свідченням пошуку сенсу даної події для свого життя та формування досвіду особистості (Б. Г. Ананьєв, Н. В. Чепелева, О. М. Лакітонов та ін.). Аналіз текстів ми здійснювали за допомогою методу контент-аналіз. *Контент-аналіз* як метод дослідження включає в себе виділення системи опорних понять (категорій аналізу), відшукування їхніх індикаторів у текстах – слів, словосполучень, суджень і т.п. – одиниць аналізу, та статистичну обробку даних [2, с.227].

У текстах студентів про життєву подію ми виокремили наступні смислові категорії, які свідчать про усвідомлення ними життєвої події вступ до університету.

- Значущість події.
- Опис деталей події.
- Аналіз та рефлексія почуттів, які мали місце в події.
- Оцінка та вираження суб'єктивного ставлення до події.
- Опис змін, які принесла собою подія.
- Узагальнення та висновки щодо цієї події.
- Плани на майбутнє.

Проаналізувавши за допомогою контент-аналізу тексти досліджуваних, можна зробити висновок, що майже всі студенти усвідомлюють вступ до університету як значуще важливе явище, про це свідчить той факт, що 48,5% досліджуваних в самому тексті написали про те, що подія була для них значущою, вплинула на їхнє життя і принесла важливі зміни. Наприклад: *«В моєму житті було безліч життєвих подій, але вони не можуть зрівнятися з однією, яка назавжди змінила моє життя. Цією подією був вступ на навчання до Ніжинського державного університету. Ніжинський університет для мене – путівка в життя, можливість втілити свої мрії, прагнення...»*, При цьому усвідомлюються як позитивні, так і негативні зміни внаслідок даної події: *«...Я вступила до НДУ. Це в мої плани не входило. Я збиралась вступати до іншого університету, на іншу спеціальність. Але батьки наполягли, що я маю навчатися саме тут. Вони бояться мене відпускати. Ніякі мої доводи не справили на них враження. Вони впевнені у своїй правоті. Я маю змиритися зі своєю участю»*.

Серед оцінок події переважали позитивні оцінки – у 40,7%, негативні – 32,5% та нейтральні – 25,8%. Результати контент-аналізу текстів про життєву подію у студентів ми наводимо в таблиці 1.

Таблиця 1.

Кількість лінгвістичних одиниць за смисловими категоріями контент-аналізу текстів про життєві події студентів 1 і 2 курсу

Смислові категорії	Кількість лінгвістичних одиниць	
	1 курс	2 курс

Значущість події	56	53
Опис деталей події	12	15
Аналіз та рефлексія почуттів, які мали місце в події.	21	27
Оцінка та вираження суб'єктивного ставлення до події.	31	42
Опис змін, які принесла собою подія.	51	58
Узагальнення та висновки щодо цієї події.	42	45
Плани на майбутнє	26	15

Як бачимо з таблиці 1, найбільше лінгвістичних одиниць у студентів як першого, так і другого курсів має смислова категорія «значущість події». Це свідчить про те, що всі досліджувані, пригадуючи себе в якості вступників і на момент виконання завдання, усвідомлюють подію вступу до університету як важливу, значущу, яка вплинула на все життя. Близькими за значенням до даної категорії є такі смислові категорії, як «опис змін» та «узагальнення і висновки». Це категорії вказують на усвідомлення особистістю особливостей життєвої події, оскільки важливими характеристиками процесу усвідомлення є розуміння тих особливостей явища, які були до події, та сталися після неї, мова йде про зміни в житті. Також усвідомлення пов'язане з осмисленням та когнітивними процесами особистості (Л. С. Виготський, С. Л. Рубінштейн, Дж. Келлі, В. Ф. Петренко та ін.), отже наявність висновків та узагальнень, що стосуються процесів мислення, свідчать про усвідомлення життєвої події. Найменше лінгвістичних одиниць мають смислові категорії «опис деталей події» та «плани на майбутнє». Це можна пояснити тим, що опис деталей події займає певну кількість часу, а оскільки завдання виконувалося письмово, то для цього не було достатньої кількості часу. З іншого боку опис деталей події «занурює» людину в цю подію і може сприяти її більш глибокому переживанню, для якого також не було відповідних умов в контексті нашого дослідження. Що стосується планів на майбутнє, то з точки зору психологів-

екзистенціалістів (С. К'єркегор, К. Ясперс, М. Хайдеггер, І. Ялом, Р.Мей, С. Мадді та ін.) у деяких юнаків майбутнє є конфліктною сферою, по відношенню до якої вони відчувають тривогу, негативні почуття, що пов'язані з невизначеністю та невпевненістю в собі. Тому думати про майбутнє в контексті конкретної життєвої події готові не всі юнаки. Аналіз та рефлексія почуттів, що пов'язані з життєвою подією, також зустрічалися не в усіх текстах, загалом усвідомлення почуттів може бути складним для особистості, особливо якщо нема попереднього досвіду вираження, обговорення та усвідомлення власних почуттів. Для цього потрібна особистісна відкритість переживанню (К. Роджерс), а також широкі межі Я, високий рівень самосвідомості (Г. Олпорт, С. Л. Рубінштейн, І. І. Чеснокова та ін.).

Отже, дослідивши проблему усвідомлення життєвої події вступу до університету, що відображена й описана з точки зору самих абітурієнтів, можемо зробити висновок, що вступ до університету є важливою життєвою подією не лише для абітурієнтів у період самої події, але й взагалі для всього подальшого життєвого шляху особистості. Усвідомлення життєвих подій відображається в текстах та оповідях про подію, де виражається ставлення юнаків до життєвої події, їхні роздуми щодо неї та опис почуттів. В результаті проведення контент-аналізу текстів досліджуваних бачимо, що найбільш розповсюдженими смисловими категоріями, в яких відображається усвідомлення життєвої події – вступу до університету – є такі смислові категорії, як «значущість події», «опис змін» та «узагальнення і висновки щодо життєвої події». Це свідчить, що абітурієнти, які вже вступили в університет, вважають цю подію важливою для свого життя навіть після проходження певного періоду часу (1-2 роки), з цією подією у них пов'язано багато змін у житті та в їхній особистості. Також щодо даної життєвої події у юнаків існують певні висновки та результати, що згодом можуть вибудуватися в особистісний досвід. Тому можемо зробити висновок, що вступ до університету є значущою життєвою подією, яка пов'язана з особистісним і професійним

самовизначенням, і саме від усвідомлення цієї події може залежати переживання юнаком власної успішності та неуспішності в житті.

Література

1. **Гамезо М.В.** Психология молодости: авторство собственного образа жизни // Возрастная и педагогическая психология / М. В. Гамезо, Е. А. Петрова, Л. М. Орлова. — М.: Педагогическое общество России, 2003. — 512 с.
2. **Горбатов Д. С.** Практикум по психологическому исследованию: [Учебное пособие] / Д. С. Горбатов. — Самара: Издательский дом «БАХРАХ-М», 2006. — 272 с.
3. **Леонтьев Д.А.** Профессиональное самоопределение как построение образов возможного будущего / Д. А. Леонтьев, Е. В. Шелобанова // Вопросы психологии. — 2001. — № 1. — С. 57-66.
4. **Рубинштейн С.Л.** Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. — СПб.: Питер, 2000. — 712 с.